

Herijkingsdebat

Het jachtseizoen schijnt weer geopend te zijn en ontwikkelingssamenwerking hoort al weer het geblaf van de bloedhonden die iets op het spoor zijn. Het klaroengeschal werd aangeheven door Frits Bolkestein in een helaas veel te polemisch stuk in de *Volkscrant*. Ik zeg 'helaas', want een aantal van zijn punten was een serieuze discussie waard. Dit is echter moeilijk gemaakt door zulke termen als 'half intellectuelen' en het 'progressieve virus'. Zelf zou ik ook een hele serie boze bewoordingen kunnen vinden om diegenen te bekritisieren die verantwoordelijk zijn voor de huidige economische orthodoxie die recht afstevent op een sociale ramp van de eerste orde.

Ik heb altijd een vrij genuanceerd beeld gehad van de doelmatigheid van ontwikkelingssamenwerking en dikwijls verwezen naar de studie *Does aid work?*. Deze studie toonde aan dat twee derde van de hulp doelmatig tot zeer doelmatig was en een derde niet. Dat was ongeveer hetzelfde resultaat als voor particuliere investeringen. Het moet duidelijk worden gezegd dat deze uitkomst gebaseerd is op projecthulp, op het microniveau dus, en niets of niet veel zegt over het verschil dat ontwikkelingssamenwerking maakt op het macroniveau.

Ik heb ook nooit meegedaan aan het Oost-Aziëspel, dat beweert dat die landen het hebben klaargespeeld zonder hulp. Dat is gewoon niet waar en Zuid-Korea is daarvan het beste voorbeeld. Gedurende de jaren vijftig werd Korea bedolven onder hoofdzakelijk Amerikaanse hulp. Er gebeurde niets en men zei dat dit een illustratie was van de ondoelmatigheid van de hulp. In de jaren zestig begon Korea een import-substitutiestrategie. Er gebeurde nog steeds niet veel en men zei dat dit de ondoelmatigheid van importsubstitutie illustreerde. Vanaf het midden van de jaren zeventig schakelden de Koreanen over op een strategie van exportpromotie en het wonder geschiedde. Zo kwam het dat exportpromotie als doelmatig werd gezien, terwijl de werkelijke vraag natuurlijk is welke rol elk van deze onderdelen van de drietrapsraket precies heeft gespeeld.

Maar dit gezegd zijnde, moeten we wel goed om ons heen kijken wat er op het nationale (macro-) vlak is gebeurd en wat voor verschil ontwikkelingssamenwerking op dat niveau heeft gehad. Het is nu duidelijk dat 1989 een scheidslijn is geweest, ook voor ontwikkelingssamenwerking. Het lijkt wel alsof ons de schellen van de ogen zijn gevallen. 'Plotse-ling' werd duidelijk welke rol de hulp had gespeeld in de koude oorlog. Even plotseling werd duidelijk dat Nederland en de noordelijke landen misschien enigszins naïef zijn geweest in hun ontwikkelingsbeleid. Hebben we niet te veel geloofd dat succes op microniveau per definitie succes op macroniveau inhoudt? Zijn we niet te pietluttig en te bureaucratisch bezig geweest? Moet er niet eindelijk een einde komen aan de projectbenadering met die talloze voorwaarden en gefladder van deskundigen? Is het niet zo dat ontwikkelingssamenwerking eigenlijk altijd

een lapje voor het bloeden is geweest? Niet dat ik het nut van het lapje onderschat, maar het bloeden wordt veroorzaakt door andere factoren, zoals nationaal beleid, internationale handel, investeringen, landbouwbeleid, enzovoort.

Het is het geheel van nationaal en internationaal economisch en sociaal beleid dat een nationale en internationale tweespalt heeft veroorzaakt. Ontwikkelingssamenwerking heeft dit niet kunnen verhinderen, integendeel. Wanneer structureel dualisme (zowel binnen als tussen landen) het kernprobleem is, dan is niet alleen de omvorming van het eigen maatschappelijk bestel een randvoorwaarde, maar eveneens een bezinning op de samenhang van internationale economische betrekkingen en ontwikkelingssamenwerking. Ik meen dat dit een van de kernpunten behoort te zijn van een herijkingsdebat.

Neem bij voorbeeld de uitkomst van de Uruguayronde. Alle modellen die de effecten van de ronde kwantificeren, zijn het over twee dingen eens: 1. de wereldeconomie zal winnen, dat wil zeggen de mondiale economische groei zal hoger zijn dan mogelijk geweest zou zijn zonder de uitkomst van de Uruguayronde; en 2. deze mondiale winst is zeer ongelijk verdeeld. Verreweg de grootste winst gaat naar de OESO-landen; aan het andere uiterste zal Afrika verliezen of net quitte spelen. Daartussenin vinden we Oost-Azië, Latijns-Amerika, enz., in volgorde van hun inkomen per hoofd, maar heel ver achter de OESO-landen. De conclusie is even simpel als indringend: zij die reeds hebben krijgen meer. De Uruguayronde doet niets om internationale ongelijkheden te compenseren. Zij bevestigt en verstevigt de status quo.

Wat betekent in zulke omstandigheden een herijking van ons buitenlandbeleid? Ik zou zeggen dat dit in eerste instantie betekent dat we hier meer moeten doen wat wij elders prediken. 'Trade not aid' is een oude slogan die weer helemaal actueel is. In de tweede plaats moeten we ontwikkelingssamenwerking concentreren op de verliezers van de wereldeconomie in het algemeen en van de Uruguayronde in het bijzonder. We moeten die landen helpen zodanig orde op zaken te stellen in eigen huis, dat zij op de langere duur ook kunnen profiteren van het stelsel dat de ronde heeft geïntroduceerd. Dat betekent dat de hulp moet worden geconcentreerd op Afrika.

Het zal duidelijk zijn dat de internationale handelsaspecten moeilijk zijn te realiseren, en al helemaal niet wanneer wij ons werkgelegenheidsvraagstuk niet kunnen oplossen. Hier wordt het engagement duidelijk tussen nationaal en internationaal en tussen economisch en sociaal beleid. Er is op dit gebied geen herijking van het buitenlandbeleid mogelijk zonder herijking van het eigen nationaal beleid.

L.J. Emmertj